

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ Й ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Глуха В.В., кандидат наук з державного управління,
науковий співробітник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту
Навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Світовий досвід показує та ще раз підтверджує, що основою успішного вирішення екологічних проблем є екологізація соціально-економічної системи будь-якої держави. Екологічна безпека як складова національної безпеки являє собою обов'язкову умову сталого розвитку та є основою збереження природних систем і підтримкою відповідної якості навколишнього природного середовища.

Головною метою державної політики в галузі екологічної безпеки є забезпечення захищеності природних систем, життєво важливих інтересів суспільства і прав осіб від дій, яких виникає загроза виникнення та зростання антропогенних і природних впливів на навколишнє середовище [4].

Загроза щодо безпеки і комфортного існування людини останнім часом починає виходити від несприятливого стану навколишнього природного середовища. Найголовнішим є те, що це ризик для здоров'я. Забруднення навколишнього природного середовища здатне викликати ряд екологічно обумовлених захворювань та призводити до скорочення середньої тривалості життя людей, схильних до впливу екологічно несприятливих чинників [4].

Екологічна та цивільна безпека стали предметом досліджень багатьох вітчизняних та західних науковців таких, як В. Авер'янов, В. Андронов, В. Бакуменко, О. Белова, В. Горбуліна, М. Згуровський, А. Качинський, О. Наконечний, Н. Нижник, Т. Сааті, М. Стрельбицький, А. Федовищева.

Варто відзначити, що поняття екологічна безпека чіпає велику кількість аспектів реалії. Загальновідомо, що екологічна безпека стосується промисловості, сільського та комунального господарства, сфери послуг, галузі міжнародних відносин. Іншими словами, екологічна безпека міцно входить у наше життя, і її важливість і актуальність з кожним роком стрімко зростає.

Екологічна безпека є системою правових, політичних, економічних, технологічних, які спрямовані на забезпечення гарантій захищеності навколишнього природного середовища і життєво важливих інтересів людини і громадян від можливого негативного впливу господарської та іншої діяльності і загроз щодо виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру в теперішньому та майбутньому часі [1].

Спрямованість на забезпечення екологічної безпеки на національному і міжнародному рівнях з боку держави повинно здійснюватися на основі наступних принципів:

- верховенство прав людини і громадян у сфері екологічної безпеки;

- визначення області стратегічних інтересів держави у сфері екологічної безпеки;
- обов'язкове створення і підтримання національної системи екологічної безпеки (державний та регіональний рівні).

В цілях планування, розробки і здійснення заходів щодо забезпечення екологічної безпеки держави розробляються загальнонаціональні, територіальні та галузеві державні програми у сфері екологічної безпеки. Порядок розробки, фінансування і реалізації держпрограми у галузі екологічної безпеки встановлюється у відповідності з діючим законодавством. Планування та розробка заходів щодо забезпечення екологічної безпеки здійснюється на підставі державних прогнозів сталого, екологічно-безпечного соціально-економічного розвитку, що розроблені за результатами фундаментальних та прикладних наукових досліджень, які спрямовані на вирішення завдань у сфері екологічної безпеки [4].

Розвиток держави у галузі екологічної безпеки базується на наступних принципах:

- екологічно-системний підхід щодо регулювання всіх суспільних відносин сталого розвитку держави, шляхом впровадження науково-обґрунтованого комплексу обмежень, нормативів і правил ведення господарської діяльності, які визначають допустимі межі використання природних ресурсів та забезпечують збалансоване управління якістю навколишнього природного середовища;
- чітке визначення підпорядкованості регіональних задач екологічної безпеки;
- своєчасне попередження екологічних загроз;
- обов'язковість компенсації завданих збитків довкіллю та здоров'ю людини;
- принцип екологічної ємності і територіального планування;
- оцінка впливу господарської діяльності на навколишнє середовище (екологічна і санітарно-епідеміологічна експертиза);
- забезпечення доступу населення до екологічної інформації та участі у вирішенні екологічних проблем;
- партнерство у міжнародному співробітництві та дотримання норм міжнародного права [3].

Об'єктами забезпечення гарантій екологічної безпеки насамперед є:

- якість життя людини, що обумовлена екологічними факторами;
- якість навколишнього середовищат (природні, техногенні та природно-техногенні фактори);
- якість продуктів харчування (виробництво, реалізація і споживання);
- якість промислової продукції та товарів широкого попиту (виробництво, реалізація, споживання і висновок після втрати споживчих властивостей у системі поводження з відходами);

- діючі та потенційні джерела природного, техногенного та природно-техногенного впливу на компоненти природного середовища і здоров'я населення;
- стан природних екологічних систем (біологічна різноманітність продуктивності, просторово-територіальних кордонів й асиміляційної ємності стосовно негативних природних, техногенних і природно-техногенних впливів);
- екологічний стан природно-господарських систем (здійснення господарської діяльності у встановлених просторово-територіальних межах);
- екологічний стан урбанізованих територій і поселень (підтримання комфортних умов життєдіяльності людини у встановлених просторово-територіальних межах);
- технічний стан технологічних процесів, технологій і виробництв, (оцінка ризику виникнення небезпечних негативних впливів на здоров'я людини та навколишнє середовище);
- плани дій підприємств і організацій в процесі прийняття заходів обережності від виникнення загроз екологічної безпеки в їх поточної та запланованої діяльності (оцінка їх ефективності щодо профілактики та попередженню небезпечних негативних впливів на здоров'я людини і навколишнє середовище) [3; 4].

До повноважень органів державної влади у сфері екологічної безпеки держави, відносяться розробку, узгодження та затвердження указом президента стратегії сталого екологічно безпечного соціально-екологічного розвитку держави; розробку основних напрямів, прийняття і забезпечення практичної реалізації політики екологічного розвитку та забезпечення екологічної безпеки держави; розробка і видання державних законів та інших нормативних правових актів в галузі екологічної безпеки та контроль за їх виконанням; розподіл сфер відання державних органів виконавчої влади по забезпеченню екологічної безпеки на території держави, на територіях і особливих зонах, що перебувають під її юрисдикцією; встановлення статусу державних органів виконавчої влади, предметом діяльності яких є забезпечення екологічної безпеки держави; встановлення порядку підготовки завдань та проведення конкурсів на розміщення державних замовлень з розробки державних програм у галузі екологічної безпеки [1; 2].

Основною екологічною проблемою, яка потребує вирішення в даний час, є зниження рівня техногенного забруднення з урахуванням міжнародних зобов'язань держави. У населення простежується чітка залежність рівня хвороб органів дихання, серцево-судинних і онкологічних захворювань, а також загальної тривалості життя людей від стану навколишнього середовища.

Держава гарантує забезпечення екологічної безпеки. Держава організує облік і аналіз реальних і прогнозування потенційних загроз екологічної безпеки на своїй території, а також на територіях і зонах, що перебувають під його юрисдикцією[1].

Держава забезпечує адміністративну та судову захист прав людини і громадянина на сприятливе навколишнє середовище і екологічну безпеку. Гарантії екологічної безпеки держави забезпечуються президентом, органами законодавчої, виконавчої та судової влади [1; 4].

Технічно безпечні умови життєдіяльності суспільства віднесені до пріоритетних національних інтересів. Особливістю екологічного стану є те, що екологічно гострі локальні ситуації ускладнюються регіональними кризами.

Забезпечення екологічної безпеки та підтримка екологічної рівноваги є обов'язком кожної держави. Громадяни будь-якої країни світу мають право на безпечне життя і здоров'я та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Державою завжди повинно гарантуватися екологічно безпечне довкілля. У відповідності з цим повинні розроблятися основні напрямки державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова ВРУ від 05.03.1998 р. № 188/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

2. Балюк Г. І. Поняття соціального захисту громадян за надзвичайних екологічних ситуацій / Г. І. Балюк // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – Юрид. науки. – 2005. – Вип. 63. – С. 13 – 18.

3. Екологічне право України: підруч. / за ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. – Х. : Право, 2009.- 328с.

4. Екологічне право України. Навчальний посібник. 2-е вид., доп. та перероб. / Л. О. Бондар, В. В. Курзова. – К. : Бурун Книга. – 2008. – 368 с.